

Kymenlaakson hyvinvointialueen neuvolasuunnitelma 2024 - 2025

Aluevaltuusto 19.11.2024

Sisällys

1.	Neuvolasuunnitelman tausta ja toimintaa ohjaavat periaatteet.....	1
2.	Neuvolatoiminnan johtaminen, organisaatio ja henkilöstöresurssit.....	1
3.	Neuvolatoiminta	4
3.1.	Raskauden ehkäisy	4
3.2.	Äitiysneuvola	5
3.2.1.	Terveystarkastukset.....	5
3.2.2.	Perhevalmennus ja muut vanhempainryhmät.....	6
3.2.3.	Erytisen tuen tarve.....	7
3.3.	Lastenneuvola	7
3.3.1.	Lastenneuvolan tehtävät.....	7
3.3.2.	Terveystarkastukset.....	8
3.3.3.	Voimaperheet toimintamalli.....	9
3.3.4.	Erytisen tuen tarve.....	9
4.	Monialainen yhteistyö.....	10
4.1.	Perhekeskustoimintamalli.....	10
4.1.1.	Vauvapolku.....	11
4.1.2.	Yhdessä tiimi.....	11
4.2.	Kehityksellisten palveluiden vastaanotto.....	12
4.3.	Lasten kuntoutus.....	12
4.4.	Suun terveydenhuolto.....	12
4.5.	Psykiatriset ja päihdepalvelut.....	13
4.6.	Erikoissairaanhoido	14
4.6.1.	Äitiyspoliklinikka.....	14
4.6.2.	Lastenpsykiatria	14
4.7.	Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut.....	15
4.7.1.	Perheneuvola.....	15
4.7.2.	Muut lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut	15
4.7.3.	Lastensuojeluilmoitus.....	16
4.7.4.	Ennakollinen lastensuojeluilmoitus.....	16
4.7.5.	Perheiden sosiaalityö ja alkutiimi	17
4.8.	Varhaiskasvatus	17

4.9. Järjestöt ja seurakunnat.....	18
5. Kehittäminen.....	18
Kirjoittajat.....	22
Lähteet	23

1. Neuvolasuunnitelman tausta ja toimintaa ohjaavat periaatteet

Valtioneuvosto päätti neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta 20.12.2022. Päivitetty asetus tuli voimaan 1.1.2023. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen siirtyessä hyvinvointialueen järjestämisvastuulle luovutaan kuntien veloitteesta laatia yhtenäinen toimintaohjelma neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä lasten ja nuorten ehkäisevälle suun terveydenhuollolle. Hyvinvointialueiden lakisääteiseksi tehtäväksi tuli laatia hyvinvointialuetasoinen neuvolasuunnitelma. Alueellinen neuvolasuunnitelma liitetään osaksi lastensuojelulain mukaista alueellista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa, jolloin lapsiperheiden palveluita voidaan tarkastella kokonaisuutena. Neuvolasuunnitelma tulee hyväksyä valtuustokausittain ja sitä on tarkistettava tarpeen mukaan.

Neurolapalveluita kansallisesti ohjaavat Terveystarkastuslaki 15§ 4 mom., alueellinen neuvolasuunnitelma hyvinvointialueille ja Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta, VnA 338/2011) sekä henkilöstömitoitussuositukset äitiys- ja lastenneurolatoimintaan.

Kymenlaakson hyvinvointialueen neuvolasuunnitelman tavoitteena on varmistaa ohjeiden mukaiset, kattavat ja yhtenäiset palvelut alueen neuvoloissa. Neuvolasuunnitelmassa kuvataan palveluverkko, neurolapalveluiden resurssit, johtaminen, terveystarkastusten toimintaohjeen mukainen toiminta, yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä hyvinvointialuetasoiset kehittämistarpeet ja niitä vastaavien toimenpiteiden suunnittelu. Yhtenäinen neuvolasuunnitelma helpottaa sekä yksittäisen työntekijän työtä, että moniammatillista yhteistyötä ja mahdollistaa toiminnan toteutumisen ja toimintatapojen tasalaatuisuuden seurannan.

2. Neuvolatoiminnan johtaminen, organisaatio ja henkilöstöresurssit

2.1. Neuvolatoiminnan johtaminen ja organisaatio

Kymenlaakson hyvinvointialueen johtaminen perustuu hyvinvointialuestrategiaan, taloussuunnitelmaan, talousarvioon sekä muihin aluevaltuuston päätöksiin. Aluevaltuusto vastaa hyvinvointialueen toiminnasta ja taloudesta, käyttää hyvinvointialueen päätösvaltaa ja siirtää toimivaltaansa hallintosäännön määräyksillä.

Aluehallitus vastaa aluevaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Aluehallitus johtaa hyvinvointialueen toimintaa, hallintoa ja taloutta. Hyvinvointialuejohtaja johtaa aluehallituksen alaisena hyvinvointialueen hallintoa,

taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. Hyvinvointialuejohtaja vastaa asioiden valmistelusta aluehallituksen käsiteltäväksi.

Hyvinvointialueen organisaatio muodostuu viidestä toimialasta: sosiaalipalvelut, terveyden ja sairaanhoidon palvelut, pelastustoimi, konsernipalvelut sekä strategia- ja integraatiopalvelut. Neuvolat kuuluvat terveyden ja sairaanhoidon palvelujen toimialaan, jonka tarkoitus on tuottaa laissa tarkoitettua terveydenhuollon palveluita hyvinvointialueelle. Terveyden ja sairaanhoidon toimialasta vastaava toimialajohtaja vastaa toimialansa toiminnasta sekä johtaa ja kehittää toimintaa aluehallituksen, hyvinvointialuejohtajan ja mahdollisen toimielimen alaisuudessa.

Terveyden ja sairaanhoidon palvelut jakaantuvat kymmeneen tulosalueeseen. Neuvolat kuuluvat perhekeskuksen terveystyöryhmien tulosalueeseen ja neuvolapalvelut nimiseen toimintayksikköön.

Neuvolapalveluja tarjotaan vuonna 2023 11 toimipisteessä eri puolella hyvinvointialuetta. Pyhtään neuvolapalvelut toteuttaa vuoden 2024 loppuun ulkoistettuna Terveystalo. Tulosaluejohtaja vastaa tulosalueen toiminnasta sekä johtaa ja kehittää toimintaa aluehallituksen, muun toimielimen ja toimialajohtajan alaisuudessa. Tulosaluejohtajana toimivan vastuuyliääkärin tehtävänä on johtaa ja kehittää palvelun toimintaa yhdessä ylihoitajan kanssa. Toimintayksikön ylilääkäri vastaa toimintayksikön toiminnasta sekä johtaa ja kehittää toimintaa tulosaluejohtajan alaisuudessa. Toimintayksikön hoitotyöstä vastaavat esihenkilöt johtavat ylihoitajan alaisuudessa palvelualueensa toimintaa yhteistyössä ylilääkärin kanssa.

2.2. Henkilöstöresurssit

Tarkoituksenmukainen henkilöstömitoitus mahdollistaa asetuksen (338/2011) mukaisten ehkäisevien palvelujen tarjoamisen. Henkilöstömitoituksessa on huomioitava, että palvelutarpeisiin vastataan yksilöllisesti ja, että asiakasmäärät ovat osaamisen varmistamisen kannalta riittävät. Riittävä henkilöstöresurssi on edellytys palvelujen laadukkaalle ja vaikuttavalle toiminnalle. Kymenlaakson hyvinvointialueella pyrimme noudattamaan seuraavaksi esitettyjä Terveyden ja hyvinvointilaitoksen julkaisemia suosituksia.

Kymenlaakson hyvinvointialueen lastenneuvoloissa asioi vuosittain yli 7000 lasta. Lastenneuvolassa toimivien terveydenhoitajien laskennallisen mitoituksen lähtökohtana on enintään 320 lasta yhtä kokopäivätoimista terveydenhoitajaa kohden, kun vuosiloman ajalle on sijainen. Lastenneuvolatyötä tekevien lääkäreiden mitoituksen lähtökohtana on 2 270 lasta yhtä kokopäivätoimista lääkärinä kohden, kun vuosiloman ajalle on sijainen. Osa-aikaisesti palvelussa toimivilla määrät suhteutetaan työaikaosuuteen. Lastenneuvolan mitoitussuositus perustuu oletukseen, että vuosiloman ajaksi on sijainen sekä

terveydenhoitajalla että lääkrillä. Jos näin ei ole, on se huomioitava työntekijän lapsimäärässä.

Lisäksi paikallisesti sovitaan, miten työntekijäkohtaisissa mitoituksissa huomioidaan useat työskentelytoimipisteet ja työaikana kuljettavat matkat, maahanmuuttajataustaiset asiakkaat ja erityisesti tarve tulkin käytölle tapaamisissa, alueiden sosioekonomiset erot ja työskentely useammalla palvelusektorilla.

Äitiysneuvoloissa asioi vuosittain noin 830 asiakasta ja ehkäisyneuvolassa on noin 3164 hoitokontaktia. Kokopäivätoimisella terveydenhoitajalla tai kättilöllä on enintään 76 raskaana olevaa naista tai perhettä, kun terveydenhoitajalla tai kättilöllä on sijainen. Riittävän osaamisen varmistamiseksi tulee terveydenhoitajan tai kättilön vastuulla olla vähintään 38 raskaana olevaa naista.

Lääkäreillä vastaava suositus on enintään 600 raskaana olevaa naista, kun lääkrillä on sijainen. Jos lääkäri työskentelee äitiysneuvolassa vain osan työajastaan, jaetaan kokopäivätoimista lääkrää varten mitoitettu raskaana olevien määrä kyseisellä osuudella. Esimerkiksi jos lääkäri työskentelee kaksi päivää viikossa, voi hänellä olla korkeintaan 240 (600/5 X 2=240) raskaana olevaa vastuullaan.

Mikäli terveydenhoitaja tai lääkäri työskentelee alueella, jossa on paljon maahanmuuttajia tai muita erityistä tukea tarvitsevia perheitä, asiakaskunnan täytyy olla pienempi. Jos terveydenhoitaja tekee yhdistettyä äitiys- ja lastenneuvolatyötä siten, että puolet työajasta on äitiysneuvolatyötä, voi hänen vastuullaan olla 38 raskaana olevaa naista ja 160 lasta.

Taulukko 1. Äitiys-, lasten- ja ehkäisyneuvolan asiakkaat ja henkilöstöresurssit v. 2022 Kymenlaakson hyvinvointialueella (pl. Pyhtään ulkoistus)

Äidit	Th-määrä (HTV)	Lääkrimäärä (HTV)
830	16	1
Lapset	Th-määrä (HTV)	Lääkrimäärä (HTV)
7381	27,5	3,1
Ehkäisyasiakkaiden hoitokontaktit	Th-määrä (HTV)	Lääkrimäärä (HTV)
3164	2,5	1
YHTEENSÄ	46	5,1

3. Neuvolatoiminta

Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut ovat lakisääteisiä terveyspalveluja raskaana oleville ja alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Raskauden ehkäisyn palvelu sisältyy äitiysneuvolatoimintaan. Neuvolapalvelut ovat osa perusterveydenhuoltoa ja palvelut ovat asiakkaille maksuttomia. Kymenlaakson hyvinvointialue järjestää neuvolapalvelut alueellaan. Terveystarkastuksiin osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen osallistuminen on valtakunnallisesti 99,5 %. Äitiys- ja lastenneuvolan tarkastuksista poisjäävien tuen tarve tulee kuitenkin selvittää olemalla yhteydessä asiakasperheeseen. Jos yhteyttä ei saada tai perheen hyvinvoinnista on huoli, tehdään yhteistyötä sosiaalihuollon kanssa.

Neuvolapalveluissa seurataan ja tuetaan raskauden ehkäisyä tarvitsevan, raskaana olevan naisen ja sikiön, lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia. Vanhempia tukemalla varmistetaan lapsen hyvät edellytykset terveeseen kasvuun ja kehitykseen. Säännöllinen terveysseuranta mahdollistaa vanhempien, kotiin ja muihin kehitysympäristöön liittyvien riskien ja ongelmien varhaisen tunnistamisen. Lisätukea tarvitsevat löydetään parhaiten kaikille tarkoitetuissa palveluissa ja tukea järjestetään yksilöllisen tarpeen mukaan.

3.1. Raskauden ehkäisy

Raskauden ehkäisy palvelujen tarkoituksena on edistää yksilön tai parin terveyttä tarjoamalla tukea ja neuvoja terveyteen, ihmissuhteisiin ja seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Ehkäisyneuvontaan kuuluu kokonaisvaltainen seksuaaliterveyden edistäminen, seksuaalineuvonta, seksitautien ehkäisy ja seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisy. Raskauden ehkäisy menetelmän valinta perustuu asiakkaan toiveisiin ja tilanneselvitykseen. Sopivan ehkäisy menetelmän valinta edellyttää terveystietojen kysymistä, haastattelua seksuaalikäyttäytymisestä ja elämäntilanteesta yleensä.

Neuvolassa raskauden ehkäisy perustuu Duodecimin Käypä hoito -suositukseen. Käynnit terveydenhoitajalla ja lääkärillä toteutetaan Kymenlaakson hyvinvointialueen toimintaohjeen mukaisesti. Ehkäisyneuvonnassa asiakkaan alkututkimuksen, ehkäisy menetelmän valinnan ja käytön seurannan toteuttaa yleensä neuvolan terveydenhoitaja. Lääkärin vastaanotolla käydään tarvittaessa.

Kymenlaakson hyvinvointialueen neuvoloissa tarjotaan maksutonta ehkäisyä kaikille alle 25-vuotiaille. Maksuttoman ehkäisyn valikoimaan kuuluvat kaikki raskauden ehkäisyn menetelmät kuten hormonaaliset ehkäisypillerit, ehkäisyrenkaat, kierukat, implantit ja kondomit.

3.2. Äitiysneuvola

Äitiysneuvolan tehtävänä on raskaana olevan naisen ja sikiön terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaaminen ja edistäminen. Neuvolassa pyritään tunnistamaan viiveettä raskauden aikaisia häiriöitä ja niiden riskitekijöitä sekä puuttumaan niihin järjestämällä lisäkäyntejä ja ohjaamalla lisäävun piiriin. Neuvolassa edistetään koko perheen terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia raskaana olevan ja puolison sekä koko perheen voimavaroja, vanhemmuutta ja parisuhdetta vahvistaen. Vanhempien ja perheen erityisen tuen tarpeen ja ongelmien riskitekijöiden tunnistaminen, puheeksi ottaminen sekä kohdennetun tuen ja avun järjestäminen perheelle toteutetaan monialaisessa yhteistyössä säädösten edellytysten ja yhdessä sovittujen linjausten mukaisesti. Äitiysneuvolassa osallistutaan terveyserojen kaventamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen muun muassa varhaisen kohdennetun tuen avulla.

Raskauden seurannan käynnit:

- Ensikontakti neuvolaan raskausviikoilla 6-8, Kaiku24 puhelinpalvelu
- Ensikäynti neuvolaan raskausviikoilla 8-10
- Ultraääni-tutkimus raskausviikoilla 11-13 (äitiyspoliklinikalla)
- Laaja terveystarkastus raskausviikoilla 13-18
- Ultraääni-tutkimus raskausviikoilla 20-21 (äitiyspoliklinikalla)
- Määräaikainen terveystarkastus raskausviikoilla 22-24
- Määräaikainen terveystarkastus raskausviikoilla 26-28
- Määräaikainen terveystarkastus tai kotikäynti raskausviikoilla 30-32
- Määräaikainen terveystarkastus raskausviikoilla 35-36
- Määräaikainen terveystarkastus raskausviikoilla 37-41, kahden viikon välein
- Synnytyksen jälkeinen kotikäynti tai vastaanottokäynti 1-7 vrk kuluttua kotiutumisesta
- Synnytyksen jälkitarkastus 5-12 viikon kuluttua synnytyksestä

3.2.1. Terveystarkastukset

Kaikille odottaville perheille tarjottavat äitiysneuvolan terveystarkastukset, mukaan lukien kotikäynnit, mahdollistavat äidin, sikiön ja koko perheen terveyden ja hyvinvoinnin seuraamisen ja edistämisen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Neuvolan terveydenhoitajat

ja lääkärit ovat avainasemassa terveysseurannassa ja -neuvonnassa, ongelmien varhaisessa havaitsemisessa ja tuen tarjoamisessa. Moniammatillinen yhteistyö ja hoidon jatkuvuus äitiysneuvolassa lisäävät turvallisuutta ja luottamuksellisuutta sekä tuloksellisuutta asiakasperheen ja henkilöstön kannalta.

Määräaikaisten terveystarkastusten lisäksi lasta odottavalle perheelle järjestetään yksi laaja terveystarkastus raskausviikoilla 13–18. Raskaana oleva ja hänen puolisonsa/tukihenkilönsä kutsutaan mukaan tarkastukseen. Laajan terveystarkastuksen tekee terveydenhoitaja yhteistyössä lääkärin kanssa joko samalla käyntikerralla tai erillisillä käynneillä. Tarkastuksessa tehdään laaja-alainen arvio syntyvän lapsen hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavista tekijöistä sekä lasta odottavien vanhempien/hoitajien terveydestä, hyvinvoinnista, turvallisuudesta ja terveystottumuksista. Terveystarkastukseen sisältyy aina yksilöllinen terveysneuvonta. Terveystarkastusten terveysneuvonnan sisältö suunnitellaan perheen toiveiden ja tuen tarpeen mukaisesti esimerkiksi terveellisiin elintapoihin liittyen. Äitiysneuvoloissa vanhempien päihteidenkäyttöä seulotaan ja otetaan puheeksi säännöllisesti heti alkuraskaudesta alkaen. Vauvaperheidenpäihdepolku on luotu moniammatillisessa yhteistyössä. Imetysohjaus- ja tuki alkavat jo äitiysneuvolan käynneillä. Kymenlaakson hyvinvointialueella on yksi imetysohjaajakoulutuksen saanut terveydenhoitaja ja toinen terveydenhoitaja on parhaillaan koulutuksessa. He tekevät yhteistyötä myös vertaistukiryhmien kanssa.

Synnytyksen jälkitarkastus tehdään pääsääntöisesti neuvolassa 5–12 viikon kuluttua synnytyksestä. Jälkitarkastuksen voi tehdä terveydenhoitaja tai lääkäri tai molemmat yhdessä. Mikäli raskauden ja synnytyksen kulku ovat olleet normaalit, jälkitarkastuksen voi suorittaa siihen erillisen koulutuksen saanut terveydenhoitaja neuvolassa. Kymenlaakson hyvinvointialueella on jälkitarkastukseen koulutettu terveydenhoitajia. Mikäli raskauden kuluksa tai synnytyksessä on ollut poikkeamaa, niin jälkitarkastuksen tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa.

3.2.2. Perhevalmennus ja muut vanhempainryhmät

Kymenlaakson hyvinvointialueella tarjotaan perhevalmennusta ensimmäistä lastaan odottaville, ensimmäistä lastaan Suomessa odottaville ja silloin, kun toinen vanhemmista odottaa ensimmäistä lastaan. Perhevalmennus on monitoimijaista, jossa ovat mukana neuvolan terveydenhoitajien lisäksi mm. perheneuvola, perheohjaajat, perheasiainneuvottelukeskus, suun terveydenhuolto, erikoissairaanhoido, ensi- ja turvakotiyhdistys ja varhaiskasvatus. Perhevalmennusta toteutetaan vastaanottokäyntien lisäksi ryhmämuotoisena. Raskauden aikaisen perhevalmennuksen jatkumona Kymenlaakson hyvinvointialueella on tarjolla monipuolisesti erilaista vanhempainryhmätoimintaa lapsen syntymän jälkeenkin kuten vauvavanhempiryhmät. Toiminta auttaa tukemaan vanhemmuutta ja mahdollistaa vertaistuen.

3.2.3. Erityisen tuen tarve

Äitiysneuvolassa järjestetään raskaana oleville ja heidän perheilleen lisäkäyntejä yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Lisäkäynneillä perehdytään raskaana olevan ja koko perheen erityiseen tuen tarpeeseen, moniammatillinen yhteistyön tarpeeseen sekä seurataan perheen terveys- ja hyvinvoinnin tilannetta ennalta suunniteltujen terveystarkastusten välillä. Lisäkäynnit mahdollistavat tarvittavien lisätutkimusten käynnistämisen ja tuen tarjoamisen. Lisäkäyntien syynä voivat olla erilaiset oireet ja huolet esimerkiksi äidin väsymys, masennus, ahdistus, päihteet, supistukset, synnytyspelko tai perheen ongelmat.

Vuonna 2022 alkaneen pilotoinnin jälkeen syksyllä 2023 Kymenlaakson hyvinvointialueen äitiysneuvoloissa tarjotaan raskaana oleville Terapiat Etulinjaan –hankkeen Ohjattua omahoito - interventiota. Tämä 1–3 käyntikerran interventio liittyy yleisiin mielenterveyden häiriöihin ja mielen pulmiin. Nämä lisäkäynnit terveydenhoitaja toteuttaa yhdessä asiakkaan kanssa. Interventioon sisältyy aloituskäynti, ohjaukseenkäynti ja lopetuskäynti ja käyntien sisältö on ohjeistettu. Ohjattu omahoito soveltuu yleisiin mielenterveyden ongelmiin ja mielen pulmatilanteisiin, joka yhdistää asiakkaan itsenäisen omahoitotyöskentelyn Mielenterveystalon omahoito-ohjelmien parissa sekä ammattilaisen antaman ohjauksen. Raskauden aikana yleisimpiä mielenterveyden oireita ovat ahdistuneisuus, mielialan lasku, unettomuus sekä erilaiset perinataaliaikaan liittyvät huolet ja pelot. Näitä varten on tehty omahoito-ohjelmia, joissa asiakas harjoittelee taitoja helpottamaan omaa vointiaan.

3.3. Lastenneuvola

3.3.1. Lastenneuvolan tehtävät

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää 0–6-vuotiaiden lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempien vanhemmuutta mm. turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa.

Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lapsi saa neuvolassa kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset. Lastenneuvolla on keskeinen tehtävä mm. mielenterveyden haasteiden ja oppimisvaikeuksien varhaisessa havaitsemisessa.

Kaikkiin määräaikaan terveystarkastuksiin sisältyy perheen tarpeiden ja lapsen kehitysvaiheen mukainen terveysneuvonta. Voimavara- ja lähtöisessä keskustelussa tuetaan perheiden hyvinvointia ja mielenterveyttä. Perheet tarvitsevat usein konkreettisia

käytännön ohjeita muun muassa ravitsemuksesta, liikunnasta, unesta, myönteisestä vanhemmuudesta ja monista lapsiperheiden arjen haasteista.

3.3.2. Terveystarkastukset

Neuvolassa järjestetään alle kouluikäisille vähintään 15 määräaikaistarkastusta, joista viisi tekee lääkäri yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Lääkärin kanssa yhdessä tehdään terveystarkastukset, kun lapsi on 4–6 viikon, 4 kuukauden, 8 kuukauden, 18 kuukauden ja 4 vuoden ikäinen. Suun terveydenhuollon käynneillä (lapsen ollessa 1- tai 2-vuotias, 3- tai 4-vuotias ja 5- tai 6-vuotias) tehdään arvio lapsen suun terveydentilasta.

Lastenneuvolan käynnit

- Vastasyntynyt n. 2 vko Määräaikainen terveystarkastus
- 1 kk Määräaikainen terveystarkastus
- 2 kk Määräaikainen terveystarkastus
- 3 kk Määräaikainen terveystarkastus
- 4 kk Laaja terveystarkastus
- 5 kk Määräaikainen terveystarkastus
- 6 kk Määräaikainen terveystarkastus
- 8 kk Määräaikainen terveystarkastus

Neuvolaikäisten terveystarkastuksista kolme on laajaa terveystarkastusta, jossa arvioidaan lapsen kehityksen, terveydentilan ja hyvinvoinnin lisäksi koko perheen hyvinvointia ja vanhempien tuen tarpeita. Laajat terveystarkastukset toteutetaan, kun lapsi on 4 ja 18 kuukauden sekä 4 vuoden ikäinen. Tarkastukseen kutsutaan aina mukaan molemmat vanhemmat. Vanhemmaksi kasvamista ja lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tuetaan jokaisella neuvolakäynnillä.

Kymenlaakson hyvinvointialueella neljävuotiaan laajaan terveystarkastukseen sisältyy varhaiskasvatuksen henkilöstön kirjallinen arvio lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa. Mukana on myös vanhempien näkemys lapsensa terveydestä ja kehityksestä sekä koko perheen hyvinvoinnista.

3.3.3. Voimaperheet toimintamalli

Vuodesta 2019 alkaen koko Kymenlaakson hyvinvointialueella on ollut käytössä Voimaperheet toimintamalli, joka on Turun Yliopiston kehittämä lasten käytösongelmien varhaiseen tunnistamiseen ja hoitoon tarkoitettu digitaalinen ohjelma. Neljävuotiaan terveystarkastuksessa huoltaja arvioi kyselylomakkeella lapsen käyttäytymistä ja ohjelmaan kutsutaan perheitä, joiden neljävuotiaalla lapsella on vanhemman tai ammattilaisen arvioimana käyttäytymiseen, uhmakkuuteen tai keskittymiseen ja tarkkaavaisuuteen liittyviä vaikeuksia. 3–4 kuukautta kestävässä Huomaa hyvä lapsessa-ohjelmassa hyödynnetään digitaalista, puhelimen välityksellä toteutettavaa vanhempainohjausta ja verkkopohjaista hoito-ohjelmaa, joka on perheiden käytössä ajasta ja paikasta riippumatta. Voimaperheet-menetelmästä on vahvaa näyttöä käytösongelmien vähenemisestä alle kouluikäisillä lapsilla. Vuosina 2019–2023 aikana Kymenlaaksossa 4- vuotiaiden ohjelman on suorittanut 236 perhettä.

Neljävuotiaiden perheistä saatujen hyvien kokemusten kannustamana olemme ottaneet käyttöön myös myönteisen vanhemmuuden nettivalmennuksen Ole läsnä lapsellesi (Turun yliopisto), jota tarjotaan kaikille 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Ohjelman on suorittanut jo 62 perhettä.

3.3.4. Erityisen tuen tarve

Erityisen tuen tarve selvitetään, jos alle kouluikäisessä lapsessa, perheessä tai ympäristössä on tekijöitä, jotka voivat vaarantaa tervettä, kasvua ja kehitystä. Erityisen tuen tarpeen arvioimiseksi ja toteuttamiseksi järjestetään lisäkäyntejä sekä tehdään tarvittaessa yhteistyötä varhaiskasvatuksen, erikoissairaanhoidon, lastensuojelun ja muiden toimijoiden kanssa. Erityisen tuen tarpeen tilanteessa laaditaan hyvinvointi- ja terveysuunnitelma

Tilanteet, joissa lapsi tai perhe voivat tarvita erityistä tukea ovat hyvin moninaisia. Tällaisia ovat esimerkiksi: lapsen käytöshäiriöt ja kiusaaminen sekä neurologisen kehityksen ongelmat, lapsen sekä vanhempien vakavat sairaudet, vanhempien mielenterveys- tai päihdeongelmat, lähisuhde- ja perheväkivalta mukaan lukien laiminlyönti sekä perheenjäsenten väliselle väkivallalle altistuminen ja väkivallan todistaminen. Toistuva hoitoon hakeutuminen tapaturman vuoksi voi myös olla merkki kaltoinkohtelusta. Perheet voivat tarvita moniammatillista tukea myös toimeentuloon ja elinoloihin liittyvissä ongelmissa.

4. Monialainen yhteistyö

4.1. Perhekeskustoimintamalli

Perhekeskus on palveluverkosto, joka yhdistää eri sektoreiden lapsiperheiden palvelut yhteen. Palveluverkostoon kuuluvat lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut, kuntien terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta, varhaiskasvatuspalvelut, järjestöjen sekä seurakuntien palvelut ja toiminta, avoimet kohtaamispaikat lapsille ja perheille sekä erityis- ja vaativan tason palvelut. Neuvolapalvelut toimivat perhekeskustoiminnan ytimenä. Kuvassa 1. on havainnollistettu perhekeskuksen palvelukokonaisuus.

Kuva 1. Kymenlaakson perhekeskuksen palvelukokonaisuus

Perhekeskustoimintamalli on Kymenlaaksossa verkostomainen tapa tuottaa lasten, nuorten ja perheiden palveluja. Kymenlaaksossa toimii yhdeksän perhekeskus aluetta neuvola-alueiden mukaisesti. Perhekeskustoimintaa johdetaan kolmiportaisella yhteen sovittavan johtamisen mallilla.

Perhekeskustoiminnan tavoitteena on verkostoida palvelut lapsi- ja perhelähtöiseksi, toimivaksi ja yhteen sovitetuksi kokonaisuudeksi. Painopiste palveluissa on ennaltaehkäisyssä ja varhaisessa tuessa. Neuvolapalvelut ovat tässä keskeisessä asemassa. Varhain tarjottava tuki, hoito ja kuntoutus vähentävät ongelmien vaikeutumista ja korjaavien palvelujen tarvetta.

Jokaisella lapsella, nuorella ja hänen perheellään on oma jatkuvan kasvun ja oppimisen polku. Perhekeskustoimintamallissa nämä yksilölliset erot huomioidaan. Lapset ja vanhemmat saavat tarpeidensa mukaista apua ja tukea aikaisempaa nopeammin, kohdennetummin ja koordinoitummin. Perhekeskustoimintamallissa on tärkeää, että

erilaisia avun ja tuen muotoja jalkautetaan mahdollisuuksien mukaan lasten, nuorten ja perheiden arkiympäristöön saakka.

Kymenlaakson perhekeskustoimintamalliin kuuluu olennaisesti myös ammatillisesti koordinoitu ja verkostomaisesti toteutettu kohtaamispaikkatoiminta, joka vahvistaa lasten, nuorten ja perheiden vertaistukea ja yhteisöllisyyttä. Kohtaamispaikkatoimintaa järjestetään yhdessä kuntien, järjestöiden, seurakuntien ja hyvinvointialueen palveluiden kanssa perheiden tarpeisiin vastaten. Kohtaamispaikat toimivat myös palveluiden jalkautumisen paikkoina, joissa voidaan toteuttaa esim. moniammatillista perhevalmennusta. Kohtaamispaikoissa järjestetään avointa sekä kohdennettua ryhmätoimintaa perheille. Lisänä myös verkossa toteutettavat ryhmät esim. Odottavien olohuone ja erilaiset webinaarit.

Kymenlaakson sähköinen perhekeskus kymenlaaksonperhekeskus.fi täydentää perhekeskuksen palvelukokonaisuutta. Sieltä löytyy paljon erilaista tietoa, tukea ja apua perheille eri elämäntilanteisiin.

4.1.1. Vauvapolku

Vauvapolku on vauvaperheiden kanssa tehtävää monialaista yhteistyötä, jossa tuetaan ja autetaan vauvaperheitä ajoissa ja oikea-aikaisesti. Toiminnalla vahvistetaan hyvää sensitiivistä vanhemmuutta ja saatetaan vauva-arki yhteisen ilon, vastavuoroisuuden ja läsnäolon suuntaan koko perheen, ammattilaisten ja perheen tukijoukkojen yhteistyöllä. Sähköiset palvelut ja järjestöjen antama tuki on osa palveluiden kokonaisuutta. Vauvaperheen tuen ja hoidon tarpeen arviointi ja toteutus tehdään moniammatillisesti. Verkostotyötä tehdään kaikissa palveluissa ja se on osa perustyötä. Perhe on verkostossa aktiivinen toimija. Tavoitteena on yhdessä tunnistaa perheen tuen tarpeet ja kerätä perheen ympärille tarpeita vastaava tuen ja palvelujen kokonaisuus.

4.1.2. Yhdessä tiimi

Yhdessä tiimi on Kymenlaakson hyvinvointialueen moniammatillinen yhdessä työskentelyn toimintapa perheiden pienten haasteiden ja huolien tukemiseksi varhaisessa vaiheessa. Yhdessä tiimi kutsuu koolle perheen ja perheen jo olemassa olevaa tukiverkostoa ja mahdollistaa vastuun jakamisen sekä yhteistyön eri ammattiryhmien välillä. Tämä hyväksi todettu, vanhemmat osallistava toimintamalli on laajentunut koko hyvinvointialueelle v.2023 aikana.

Yhdessä tiimi ei poista jo olemassa olevia yhteistyön malleja vaan tarjoaa uuden, säännöllisesti kokoontuvan varhaisen tuen verkoston perheiden hyvinvoinnin tukemiseksi. Yhdessä tiimissä voidaan tuoda jokaisen työntekijän ammattitaito mukaan perheen auttamiseksi. Perheen kanssa yhdessä työskentelevät oma terveydenhoitaja, perheohjaaja, varhaiskasvatuksen työntekijä sekä perheneuvolan työntekijä.

4.2. Kehityksellisten palveluiden vastaanotto

Kehityksellisten palveluiden vastaanotto on perusterveydenhuollon palvelu, jossa selvitetään, tutkitaan ja tarvittaessa diagnosoidaan kehitykseen, tarkkaavaisuuteen sekä lieviin tai keskivaikeisiin mielenterveydenhaasteita alle 13-vuotiaiden lasten kohdalla. Kehityksellisten palveluiden vastaanotolla työskentelee lääkäreitä, psykologeja ja sairaanhoitajia. Neuvolaikäiset lapset ohjautuvat palveluun pääsääntöisesti kehityksen tuen tiimin käsittelyn kautta. Kehityksen tuen tiimin käsittelyä varten neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri tekee konsultaatiopyynnön. Yhteistyö neuvolan ja kehityksellisten palveluiden vastaanoton välillä on tiivistä hoidon sujuvuuden takaamiseksi.

Vauvatiimi on perusterveyden huollon palvelua perhekeskusten yhteydessä Kouvolassa ja Kotkassa. Vauvatiimiin ohjaututaan terveydenhoitajan, lääkärin tai muun ammattilaisen ohjaamana. Tavoitteena on tukea raskausajan kuormitustekijöissä ja vauvan ja vanhemman suhteen muodostumisessa. Vauvatiimitoiminta on osa kehityksellisten palvelujen toimintaa, toimintaa toteuttavat vauvafysioterapeutti ja varhaisen vuorovaikutuksen psykoterapeutti. Perhettä on mahdollista tavata 1/kk alkaen raskausajasta jatkuen ensimmäisen ikävuoden ajan. Vauvatiimiin on mahdollista tulla yhdessä terveydenhoitajan tai perhetyöntekijän kanssa. Kts. Myös Vauvapolku.

4.3. Lasten kuntoutus

Huolen herätessä lapsen hieno- tai karkeamotorisesta kehityksestä, liikunnallisista taidoista, aistitiedon käsittelyn haasteista tai puheen ja kielen kehityksestä neuvolan terveydenhoitaja tai lääkäri tekee konsultaatiopyynnön perusterveydenhuollon fysio-, toiminta- tai puheterapiaan.

Arviointi- ja kuntoutusjakson aikana tehdään yhteistyötä neuvolan ammattilaisen kanssa esimerkiksi jatkotutkimustarpeen ilmetessä. Yhteistyötä edesauttaa yhteinen potilastietojärjestelmä, josta löytyy lasten kuntoutuksen ohjautumisen ohjeet sekä erilaisia kuntoutusohjeita, joita neuvola voi hyödyntää omassa asiakastyössään. Potilastietojärjestelmän välityksellä kuntoutuksen ja neuvolan ammattilaiset tekevät yhteistyötä asiakkaan asioiden hoitamisessa. Kuntoutusohjeita on tehty myös Kymenlaakson hyvinvointialueen-sivustolle, joita neuvolan ammattilainen voi hyödyntää perheitä ohjatessaan. Tarvittaessa järjestetään koulutusta neuvolan ammattilaisille.

4.4. Suun terveydenhuolto

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) ohjeistaa, että suun terveystarkastuksissa selvitetään suun terveydentila, sen kehitys ja hoidon tarve ja tehdään

tarvittaessa henkilökohtainen terveystarkastus. Ensimmäistä lasta odottavan perheen suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arvio toteutuu suun terveydenhuollon ammattihenkilön haastattelulla ja tarvittaessa muilla menetelmillä. Alle kouluikäisten suun terveystarkastuksen tekee suuhygienisti tai hammashoitaja ja tarpeen mukaan hammaslääkäri. Lapselle, jolla on erityinen riski sairastua suusairauksiin, on järjestettävä tehostettu ehkäisevä suun terveydenhuolto ja yksilöllisesti määritellyt terveystarkastukset.

Asetuksen mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä ensimmäistä lastaan odottavalle perheelle vähintään yksi suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arvio ja alle kouluikäiselle lapselle suun terveystarkastus, kun tämä on 1- tai 2-vuotias, 3- tai 4-vuotias ja 5- tai 6-vuotias.

Kymenlaakson hyvinvointialueella 1-, 3- ja 5-vuotiaat tarkastaa hammashoitaja. 1-vuotiaiden huoltajille tarjotaan mahdollisuutta etävastaanottoon.

Ensimmäistä lastaan odottava perhe voi varata vastaanottoajan suuhygienistille. Vastaanotolla kartoitetaan perheen ravintotottumukset ja keskustellaan mahdollisesti suun terveyden kannalta paremmista vaihtoehdoista. Käynnillä kerrotaan myös kariksen synnystä ja miten bakteeritartunnan voi välttää. Perheen kanssa käydään läpi hampaiden hoitotottumuksia ja opastetaan niissä. Käynti on maksuton, jos käynnin yhteydessä ei tehdä kliinistä tutkimusta tai tarkastusta.

Neuvola kutsuu odottavan perheen perhevalmennukseen. Hammashoitaja tai suun terveydenhuoltoon suuntautunut lähihoitaja osallistuu toisen valmennuskerran tapaamiseen. Tilaisuus järjestetään neuvolassa ja se pidetään yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Vuorovaikutteisen ja keskusteleman tilaisuuden aiheina on esimerkiksi imetys, vauvamyönteisyys ja vauvan hoito sekä suun terveys.

4.5. Psykiatriset ja päihdepalvelut

Kymenlaaksossa on selkiytetty mielenterveys- ja riippuvuusoireisten asiakkaiden hoitopolkuja ja parannettu hoitoon pääsyä kehittämällä voimakkaasti perustason mielenterveys- ja päihdepalveluja. Perheen tilanteen niin vaatiessa neuvolasta voidaan ohjata vanhemmat miestä-hoitajan tai lääkärin vastaanotolle. Näiden lisäksi alueella on tarjolla myös raskaampaa psykiatrista avo- ja sairaalahoitoa sekä katkaisu- ja päihdehoitoa hoidon porrastuksen mukaisesti. Asiakas voi hakeutua myös itse palvelun piiriin.

Yleissairaalapyykiatrian poliklinikan palvelut ovat käytössä vanhemman tai lapsen ollessa erikoissairaanhoidon piirissä. Yleissairaalapyykiatrian poliklinikka antaa keskustelu- ja konsultaatio tukea ja apua esimerkiksi kohtukuoleman, lapsen vakavan sairauden tai lapsen menehtymisen kohdatessa. Myös neuvolassa asioivan perheen vakava sairaus voi olla syy yleissairaalapyykiatrian palveluiden piiriin hakeutumiseen.

Kymenlaakson hyvinvointialueelle on laadittu monialaisena yhteistyönä vauvaperheiden päihdehoitomalli. Mallissa on kuvattu ammattilaisten yhteistyökäytännöt, kuten äitiysneuvolan, sosiaalihuollon, mielenterveys- ja päihdepoliklinikan sekä äitiyspoliklinikan tehtävät. Odottavan äidin ja perheen päihdehoitoa toteutetaan hoito- ja kuntoutumissuunnitelman mukaisesti terveysasemien miepä- hoitajien vastaanotoilla (pth), psykiatrisilla poliklinikoilla (esh) tai korvaushoitoyksiköissä (esh). Mukana on myös Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys, jonka Pidä kiinni -avopalvelu Nuppu tarjoaa yksilöllistä matalan kynnyksen tukea sekä ammatillisesti ohjattua vertaistukitoimintaa päihteitä käyttäville tai riskissä oleville odottajille ja vauvaperheille. Kymenlaakso kuuluu valtakunnallisessa päihteitä käyttävien raskaana olevien naisten ja vauvaperheiden palvelujen kehittämistyössä Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen.

4.6. Erikoissairaanhoito

Neuvolat tekevät yhteistyötä useiden erikoissairaanhoidon yksiköiden kanssa, jotka hoitavat lapsia, raskaana olevia ja huoltajia. Yhteistyötä tehdään mm. lastentautien, naistentautien, lastenneurologian, lasten kirurgian, psykiatrian, silmätautien, korva-, nenä- ja kurkkutautien kanssa kehittämällä hoitoprosesseja, yhteistyötä ja kouluttamalla henkilöstöä.

4.6.1. Äitiyspoliklinikka

Äitiyspoliklinikalla tarjotaan sikiöseulontoja sekä seurataan ja hoidetaan erikoissairaanhoidon palveluja tarvitsevia odottajia. Lähetteen äitiyspoliklinikalle voi tehdä alueellisten ohjeiden mukaisesti terveydenhoitaja tai lääkäri. Äitiyspoliklinikan alaisuudessa toimivat synnytyspelko-, raskausdiabetes- ja erityisen tuen poliklinikat. Hoidon jatkuvuuden ja turvallisuuden takaamiseksi hyvä tiedonkulku neuvolan ja synnytyssairaalan välillä on tärkeää. Kymenlaakson hyvinvointialueella on käytössä Äitiyshuolto-ohjelma, johon kirjataan kaikki raskauden ja synnytyksen aikaiset tapahtumat sekä perusterveydenhuollossa että erikoissairaanhoidossa. Alueen neuvoloille on nimetty ns. kummikätilöt, jotka tapaavat terveydenhoitajia säännöllisesti. Lisäksi järjestetään alueellista koulutusta.

4.6.2. Lastenpsykiatria

Lastenpsykiatristen oireiden selvittely ja hoito käynnistetään aina perustasolla hyödyntäen sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatillisten tiimien osaamista (neuvola, varhaiskasvatus, perheneuvola, kehitykselliset palvelut). Mikäli perustason toimista huolimatta lapsen psyykkisessä voinnissa ja toimintakyvyssä ei tapahdu kohentumista ja

oirekuva on keskivaikea tai vaikea-asteinen, lääkäri arvio lähetteen tarpeen erikoissairaanhoidon yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa. Lähetteen lastenpsykiatrialle voi tehdä alueellisten ohjeiden mukaisesti lääkäri. Lähetete ohjautuu aina arviointitiimille. Hoidon jatkuvuuden ja turvallisuuden takaamiseksi hyvä tiedonkulku lähettävän tahon ja lastenpsykiatrian välillä on tärkeää. Tarvittaessa ammattilaiset voivat konsultoida lastenpsykiatria myös puhelimitse.

4.7. Lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut

4.7.1. Perheneuvola

Perheneuvola tarjoaa kasvatus- ja perheneuvonnan palvelua neuvolaikäisille lapsille ja heidän perheilleen, jos on huolia lapsen käyttäytymisestä tai kehityksestä, parisuhteesta, vanhemmuudesta tai koko perheen tilanteesta.

Kun kyseessä on lapsen aggressiivisuus, kyvyttömyys toimia ryhmässä, vaikeus noudattaa rajoja, lapsella on arkuutta, univaikeutta, erilaisia pelkoja, alavireisyyttä, ahdistuneisuutta tai masentuneisuutta tehdään tarvittaessa kognitiivisia ja sosioemotionaalisia psykologisia tutkimuksia. Asiakas voi ohjautua perheneuvolaan joko omalla yhteydenotolla tai esim. neuvolan työntekijän ohjaamana.

Huoltajien kanssa työskennellään kasvatukseen liittyvissä asioissa ja tuetaan vanhemmuutta, jaksamista sekä autetaan tarvittaessa parisuhdeongelmissa, eroon liittyvissä kysymyksissä ja haasteissa. Perhe voi tarvita apua eri elämänvaiheisiin ja -tilanteisiin liittyvissä kriiseissä, kuten uusperhetilanteissa, perheenjäsenen sairastuessa tai eron jälkeisissä haasteissa.

Kasvatus- ja perheneuvonnan tavoitteena on lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistäminen, vanhemmuuden ja parisuhteen tukeminen, lapsiperheiden omien voimavarojen ja sosiaalisten suhteiden vahvistaminen, perheen vuorovaikutussuhteiden tukeminen sekä lapsen ja perheen psykososiaalinen tukeminen arkielämän kriisitilanteissa, traumatisoitumisen vähentäminen ja perheen toimintakyvyn palauttaminen.

Perheneuvolan ja neuvolapalvelun yhteistyötä ovat asiakasneuvottelut, työparityöskentely ja erilaiset tiimit mm. Yhdessä-tiimi, Sylitellen -ryhmä ja moniammatillisena yhteistyönä toteutettava asiantuntijatyö, kuten monitoimijainen perhevalmennus.

4.7.2. Muut lasten, nuorten ja perheiden sosiaalipalvelut

Lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa tilapäistä arjen apua ja vanhemmuuden tukea lapsiperheille. Kotipalvelua myönnetään toimintakykyä alentavan syyn tai erityisen perhe-

tai elämäntilanteen perusteella. Lapsiperheiden kotipalvelu tuotetaan sekä omana tuotantona että palvelusetelien.

Varhaisen tuen perhetyö on lyhytkestoinen ja ennaltaehkäisevä perhetyön palvelu kaikille lapsiperheille, joissa on 0 - 8 -vuotias lapsi tai perheille, joissa odotetaan lasta. Varhaisen tuen perhetyö tarjoaa ohjausta sekä lyhytkestoista tukea perheen kotiin. Perhetyön tavoitteena on ehkäistä ongelmien kasaantumista ja monimutkaistumista. Tukea tarjotaan perheen haasteisiin esim. uniongelmiin, arjen rytmittämiseen, lapsen eri kehitysvaiheiden haasteisiin, perheen vuorovaikutuksen pulmiin, vanhemmuuteen tai elämäntilanteen muutoksiin. Odotusaikana varhaisen tuen perhetyö tukee perhettä valmistautumaan tulevaan vauva-arkeen ja sen tuomiin muutoksiin. Perhe voi itse olla yhteydessä asuinalueensa varhaisen tuen perheohjaajaan. Myös perheen kanssa työskentelevä ammattilainen, esim. neuvolasta tai varhaiskasvatuksesta, voi tehdä yhdessä perheen kanssa tai perheen suostumuksella yhteydenottopyynnön perheohjaajalle.

Perhetyö on perheiden sosiaalityön myöntämä maksuton palvelu lapsiperheille. Perhetyö tukee perheitä moniammatillisesti koko perheen hyvinvoinnin, vanhemmuuden ja perheen sosiaalisten suhteiden sekä verkostojen tukemisen näkökulmasta. Perhetyön tavoitteet ja työskentelyn sisällöt sovitaan yksilöllisesti yhdessä perheen kanssa. Perhetyö tukee perhettä muutoksessa ja arjen haastavissa tilanteissa. Perhetyön yleisimmät tavoitteet liittyvät vanhemmuuden tukeen, perheenjäsenten suhteiden vahvistamiseen, lapsen tarpeiden tunnistamiseen ja lapsen kehityksen tukemiseen. Perhetyö tukee perhettä konkreettisesti ja lapsilähtöisellä työotteella.

4.7.3. Lastensuojeluilmoitus

Jos neuvolapalveluiden oma tuki lapselle ja perheelle ei tunnu riittävältä, on ammattilaisilla velvollisuus ohjata perhe sosiaalipalveluiden piiriin. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi voidaan tehdä yhdessä perheen kanssa tai ohjata perhe ottamaan itse yhteyttä. Tärkeää on toimia avoimesti yhteistyössä perheen kanssa.

4.7.4. Ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Äitiysneuvolan työntekijöiden on lastensuojelulain 2004/417 25§ mukaan salassapitosäännösten estämättä tehtävä ennen lapsen syntymää ennakollinen lastensuojeluilmoitus, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntävä lapsi tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia välittömästi syntymänsä jälkeen. Kiireellisissä tapauksissa päivystävän sosiaaliviranomaisen on arvioitava viipymättä ennakollisen lastensuojeluilmoituksen kohteena olevien henkilöiden sosiaalipalvelujen tarve. Yhteistyössä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa voidaan arvioida myös välittömästi lapsen syntymän jälkeen tarvittavat sosiaalipalvelut.

Lastensuojeluilmoitus tehdään aina, kun herää huoli lapsen tilanteesta. Lastensuojelulain 2007/417 25§: mukaan kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

4.7.5. Perheiden sosiaalityö ja alkutiimi

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut tukevat perheiden omia voimavaroja, auttavat vanhempia jaksamisessa ja varmistavat lapsille turvalliset olosuhteet kasvaa ja kehittyä. Palvelut ovat perheiden tukena, jotta kymenlaaksolaiset perheet voisivat hyvin, ja ongelmatilanteissa perheitä ja yksilöitä voitaisiin auttaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Mikäli asiakas tarvitsee neuvontaa ja ohjausta lapsiperheiden palveluista, hän voi olla yhteydessä sosiaalihuollon asiakasneuvontaan.

Lastensuojelun virka-aikainen päivystys eli alkutiimi toimii Etelä-Kymenlaaksossa Haminan ja Pohjois-Kymenlaaksossa Kouvolan toimipisteessä. Alkutiimi vastaa lastensuojeluilmoitusten sekä sosiaalihuoltolain mukaisten yhteydenottojen vastaanottamisesta ja lastensuojelun virka-aikaisesta päivystyksestä. Kun kyse on kiireellisestä sosiaalihuollon tarpeesta virka-ajan ulkopuolella, ammattilainen voi olla yhteydessä sosiaali- ja kriisipäivystykseen tai tarvittaessa hätäkeskukseen.

4.8. Varhaiskasvatus

Lainsäädäntö velvoittaa neuvolan ja varhaiskasvatuksen tekemään yhteistyötä (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, § 7; Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta 338/2011, §13). Yhteistyön toteuttamisen tavat on sovittu paikallisesti, joten käytännössä on vaihtelevuutta myös hyvinvointialueella eri kuntien välillä. Tiedonsiirtoon ei ole yhtenäistä, kansallista mallia sisällön tai prosessin osalta.

Yhteistyötä neuvolan ja varhaiskasvatuksen välillä tehdään useimmiten tarveharkintaisesti ja yhteistyö liittyy yksittäisen lapsen ja perheen mahdolliseen tuen tarpeeseen. Tarvittaessa kutsutaan koolle Yhdessä- tiimi, jossa perheen kanssa työskentelevät oma terveydenhoitaja, perheohjaaja, varhaiskasvatuksen työntekijä sekä perheneuvolan työntekijä.

Varhaiskasvatuksen kokoama tieto lapsesta on tärkeä osa neuvolassa tehtävää neljävuotiaan lapsen laajaa terveystarkastusta (4 v arvio lapsen hyvinvoinnista). Kymenlaakson lastenneuvoloilla on tarkastuksessa käytettävissään vanhempien huomioita ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden kirjaamia havaintoja lapsen kehityksestä,

hyvinvoinnista ja toiminnasta osana lapsiryhmää. Tiedonsiirtoa varten kootut havainnot auttavat myös varhaiskasvatuksen henkilökuntaa lapsen varhaiskasvatuksessa mahdollisesti tarvittavan tuen suunnittelussa. Tiedonvaihtoa tehdään vanhempien suostumuksella ja käytännössä vanhemmat toimittavat kirjalliset palautteet varhaiskasvatukseen ja neuvolaan.

Varhaiskasvatus osallistuu neuvolan kokoamaan monitoimijaiseen perhevalmennukseen. Neuvolan ja varhaiskasvatuksen lasten syntymän jälkeen toteutettavissa tapaamisissa keskustellaan vauvaperheiden kanssa varhaisesta vuorovaikutuksesta, perheen tukiverkostosta ja annetaan tietoa kunnan varhaiskasvatuspalveluista.

Avoin varhaiskasvatus on keskeinen toimija kohtaamispaikkatoimijoiden verkostossa. Lapsiperheiden vertaistoimintaa järjestetään varhaiskasvatuksen omissa sekä perhekeskuksen kohtaamispaikoissa.

4.9. Järjestöt ja seurakunnat

Kymenlaakson perhekeskuksen verkostossa ovat mukana Kymenlaakson ensi- ja turvakotiyhdistys, MLL Kaakkois- Suomen piiri ja paikallisyhdistykset, Kakspyy ry., sekä monikulttuurisuuskeskukset Mylly ja Saaga. Lisäksi alueen seurakunnat ovat tärkeä osa perhekeskuksen verkostoa. Järjestöt ja seurakunnat tuottavat erilaisia palveluita lapsiperheille sekä osallistuvat kohtaamispaikkatoiminnan toteuttamiseen.

5. Kehittäminen

Neuvolapalvelujen toiminnan ja kehittämisen taustalla on Kymenlaakson hyvinvointialueen strategia ja tavoitteet, jotka on esitetty kuvassa 2.

Kuva 2. Kymenlaakson hyvinvointialueen strategia ja tavoitteet

Neurolapalveluiden tehtävä on toteuttaa ennaltaehkäisevää terveydenhuoltoa sekä olla mukana perheiden hyvinvoinnin tukemisessa. Perheen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi on tärkeää myös tunnistaa ja hoitaa vanhempien mielenterveysongelmat varhaisessa vaiheessa. Terveydenhoitajan rooli neuvolassa on antaa tietoa ja tukea sekä kuunnella ja huomioida perheen yksilölliset tarpeet. Perheiden hyvinvoinnin haasteiden tukemista edistetään lisäkoulutuksen, ajallisten resurssien mahdollistamisen ja asiakkaan hoitopolun selkiyttämisen avulla.

Perustason mielenterveyspalvelut tehostuvat neuvoloissa, kun Terapiat etulinjaan -toimintamallin järjestämä Ohjattu omahoito otetaan käyttöön kaikissa Kymenlaakson äitiysneuvoloissa. Äitiysneuvolan terveydenhoitajat koulutetaan ohjatun omahoidon käyttöön syksyllä 2023 ja lastenneuvolan terveydenhoitajat v. 2024 pikkulasten ohjattuun omahoitoon. Näyttöön perustuvan menetelmän juurtuminen edellyttää tutkimukseen perustuvaa tukea implementoinnin eri vaiheisiin ja sitä jatketaan koulutusten jälkeen.

Neurolatyön ja koko sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuus on murroksessa. Ajoittainen lääkäripula, lisääntynyt moniammatillisen yhteistyön tarve sekä digitalisaation tuomat haasteet näkyvät myös neuvolatoiminnassa. Syntyvyys on laskenut, mutta resursseja on tarve kohdentaa nykyistä varhaisempaan terveyden edistämiseen ja tarvelähtöiseen tukeen.

Lapsiperheiden varhaisen tuen toteutumista edistää Kymenlaakson toimivat neurolapalvelut. Tähän sisältyy riittävä ja pysyvä henkilökunta, ajantasaiset toimintaohjelmat ja yhteistyöprosessit sekä jatkuva koulutautuminen. Terveystarkastusten lisäksi on keskeistä tukikäytien toteutuminen. Neurolapalveluissa kaikki kohtaamiset ovat tärkeitä ja työn onnistuminen perustuu hyvään vuorovaikutukseen ja luottamukseen asiakkaan kanssa sekä yksilölliseen tukeen.

Neurolapalveluissa toiminnan sisältöä ohjaa valtakunnallinen ohjeistus ja siihen pohjautuva Kymenlaakson hyvinvointialueen raskauden ehkäisy, äitiysneuvolatoiminnan ja lastenneuvolatoiminnan runko- ja toimintaohjelma, jotka turvaavat laadukkaan ja oikea-aikaisen toiminnan. Toimintaohjelmat päivitetään säännöllisesti 1–2 vuoden välein, mutta tarpeen vaatiessa ohjeistetaan esille nousut asia nopeastikin. Toimintaohjelmien päivityksen yhteydessä saadaan selville ajankohtaiset kehittämisen aiheet ja suunnitellaan niihin jatkokehittäminen ja toiminnalle luodaan vuosikello. Kymenlaakson neurolapalveluissa on ollut jo neljän vuoden ajan yhtenäinen toimintaohjelma, jonka ansiosta palvelu on yhdenmukaista.

Maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille on toiminut Kymenlaaksossa kaksi vuotta. Toiminta on vakiintunut ja saanut positiivista palautetta asiakkailta. Lisäksi alueellamme on nähtävissä raskauden keskeytyksen väheneminen kyseisessä ikäluokassa.

Turun yliopiston ja neurolapalvelun yhteistyönä toteutetun 4-vuotiaille lapsille suunnatun Voimaperheohjelman tavoitteena on lasten käytöshäiriöiden varhainen hoito. Voimaperheohjelma on ollut käytössä koko Kymenlaaksossa vuodesta 2019. Ohjelma on

saanut asiakasperheiltä hyvää palautetta. Ohjelman käyttöönoton jälkeen lastenpsykiatrian hoitoon on ohjautunut vähemmän käytöshäiriöisiä lapsia. Yhteistyö neuvolapalvelun henkilöstön ja Turun yliopiston voimaperhetiimin kanssa jatkuu vuonna 2024.

Digitaalisten palveluiden lisääminen ja tehostaminen ja digitaalisen hoitopolun luominen etenevät raskauden ehkäisyyn ja äitiysneuvolan toiminnassa yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Äitiysneuvola osallistuu v.2023 aloitettuun perhevalmennuksen digitaalisten hoitopolkujen valmisteluun ja v. 2024 suunnitellaan synnytyksen digitaalinen hoitopolku.

Raskauden ehkäisy seurantakäynti ja reseptin uusinta voidaan toteuttaa etä vastaanotona sähköistä esitietolomaketta hyödyntäen. Neuvolapalveluissa käytössä olevia lomakkeiden sähköistäminen etenee mahdollisuuksien mukaan. Paperilomakkeiden sijaan sähköiset lomakkeet säästäisivät kirjaamiseen ja tietojen toimittamiseen käytettyä aikaa, mutta niiden käyttöönotto edellyttää eri hallinnonalojen asiakastietojärjestelmien parempaa yhteensopivuutta

Sähköisten palvelujen osalta on kehitetty verkkoajanvarausta ja palveluohjausta, Neuvolapalveluissa on kesällä 2023 on aloitettu chat-palvelu, jonka toteuttaa Kaiku24.

Alle kouluikäisten lasten ja heidän perheittensä palveluissa paneudutaan perhekeskuskehittämiseen ja eri palveluiden yhteensovittamiseen esim. neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyömuodot. Kehittämistyötä tehdään henkilöstöä osallistaen hoitopolkujen muodossa esim. Vauvapolku, nepsypolku, lasten mielenterveyden tuen polku ja lasten lihavuuden hoitopolku.

Keskeisten neuvolapalveluiden yhteistyötahojen kanssa jatketaan säännöllisiä tapaamisia ja kehittämispäiviä laadukkaan ja sujuvan palvelun toteutumiseksi. Hoitopolkuja on tehty mm. raskausdiabetekseen ja puhumattoman lapsen hoitoon sekä valmistumassa on varavastavan lapsen hoitopolku. Kehitettävää on yhteistyöprosesseissa perheneuvolan kanssa mm asiakasohjauksen ja työparityöskentelyn sekä ryhmätoiminnan tehostamiseksi.

Jatkossa on tarpeen kehittää uusia yhteistyön rakenteita ja muotoja hyvinvointialueiden ja kuntien välillä sekä strategisen suunnittelun että asiakaskohtaisenkin työn tasolla.

Hyvinvointialueiden palveluja seurataan, arvioidaan ja ohjataan kansallisesti, mm. vähimmäistietosisällön ja Kuva-mittariston avulla (Sote-arviointi ja tietopohja - THL). Neuvolapalveluissa palvelutuotannon toteutumista seurataan eri raportointijärjestelmien mm. KAHVA:n avulla neljännesvuosittain. Asiakasmääriä ja neuvolapalvelun saatavuutta, palveluverkkoa seurataan säännöllisesti.

Haittatapahtuma- ilmoituksista (Haipro) ja asiakaspalautteista saadaan tietoa palveluissa onnistumisista tai kehitettävistä asioista. Lisäksi neuvolapalveluissa toteutetaan vuosittain laadunhallintaan kuuluva auditointi ja arviointi.

Neuvolapalveluiden työntekijöiden työhyvinvointi varmistetaan riittävällä henkilöstöllä, työyhteisön hyvällä ilmapiirillä sekä työtovereiden ja esihenkilön tuella. Palvelun

laadukkuus perustuu työn jatkuvaan kehittämiseen, näyttöön ja tutkittuun tietoon perustuvaan toimintaan sekä joustavuuteen. Henkilöstön ammatillisen kehittymisen ja työhyvinvoinnin tueksi on mahdollista järjestää myös työnohjausta.

Lääkäripalvelut neuvolatoiminnassa ovat määrällisesti suositusten mukaiset, mutta lääkäreiden vaihtuvuus on osassa neuvoloissa tiheää ja lääkäripalvelun tuottajia on useita. Tavoitteena on saada lisää kokopäiväisiä neuvolalääkäreitä tehostetun rekrytoinnin ja kilpailutuksen avulla. Lääkäreiden ammattitaitoa tuetaan kouluttautumisella ja mahdollistetaan osallistuminen työn kehittämiseen. Lääkäreiden pysyvyyttä tuetaan niin, että jokaiselle lääkärille pyritään järjestämään mielekäs työnkuva, kattava perehdys ja konsultoiva lääkäri.

Kirjoittajat

Mia Tapiola, tulosaluejohtaja, vastuuyllilääkäri
Salla Kärki, ylihoitaja
Eija Puhalainen, ylilääkäri
Mervi Jyrkilä, palveluesimies
Johanna Merta, palveluesimies
Mari Nieminen, vastaava perhekeskuskoordinaattori
Anne Listo, palveluesimies
Jutta Raita, ylilääkäri
Hanna Salmikivi, palveluesimies
Teija Raivisto, vastuu ylihammaslääkäri
Susanna Rämä, ylihoitaja
Sanna Westerlund, ylilääkäri
Päivi Liesipuro, palveluesimies
Kati Kääpä, palveluesimies
Katri Järvinen, palveluesimies
Arto Ripatti, palveluesimies
Laura Ukkola, palveluesimies
Marja Pasanen, palveluesimies
Julia Rosberg, Johtava sosiaalityöntekijä
Annemari Terämä, Johtava sosiaalityöntekijä
Pia Eskola, Varhaiskasvatuksen kehittämissuunnittelija

Lähteet

Hietanen-Peltola, M., Ahvalo, J. & Jahnukainen, J.(2023) [Lastenneuvolan ja kouluterveydenhuollon henkilöstömitoitukset 2023](#). Ohjaus 9/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki 2023.

Klemetti Reija & Hakulinen-Viitanen Tuovi (toim.) (2013) [Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan Opas 29/2013](#). THL.

Kymenlaakson hyvinvointialueen hallintosääntö

Lastensuojelulaki [Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX](#)®
[NEUKO-tietokanta - THL](#)

[Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen 380/2009 \(uusi numero 338/2011\) perustelut ja soveltamisohjeet](#). (2010) (STM) sotkanet.fi

[Sotkanet](#)

[Yhteiset asiakkaat hyvinvointialueella- lastenneuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyö. Tutkimuksesta tiiviisti 20/2023](#). THL

[Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 \(Finlex\)](#)